

**แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี
พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง**
**GUIDELINES FOR PROMOTING LIVELIHOODS OF FARMERS
BASED ON ECOLOGICAL COMMUNITY IN NIKHOM PHATTHANA SUB-DISTRICT,
MUANG LAMPANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE**

¹พระครูศรีปวรบัณฑิต (อายุมั่น),

²พระมหาเกียรติ วรกิตติ (ฉัตรแก้ว) และ ³พระสมุห์กิตติพงษ์ กิตติวิโส (สมณะ)

¹Phrakhrusripavarabandit (Ayumun),

²Phramaha Keerati Warakitti(Chatkeaw) and ³Phra Samu Kittiphong Kittiwongso (Samana)

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College's, Thailand

¹Corresponding Author's Email: bovornvit55@gmail.com

¹เบอร์โทร: 086-834-9260

Received: 2025-09-24

Revised: 2025-10-20

Accepted: 2025-12-19

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้บริหารและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และเกษตรกร 50 รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) สภาพปัญหาหลักของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาด้านความเสี่ยงภัยจากธรรมชาติและศัตรูพืช ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิต การเข้าถึงความรู้และเทคโนโลยี 2) ความต้องการ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

ของเกษตรกร ได้แก่ การสนับสนุนด้านเงินทุน การพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ การเข้าถึงตลาด และกลไกราคา การรวมกลุ่ม

2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) หลักศีล 5 มุ่งเน้นการประกอบอาชีพอย่างสุจริต หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เว้นการโกหก การดื่มสุรา ส่งผลให้เกิดชุมชนที่สงบสุขพึ่งพาตนเองได้ 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ การแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการมีพฤติกรรมที่มั่นคง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี และความเข้มแข็ง 3) หลักอภิธานิยธรรม 7 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร การกำหนดกฎเกณฑ์ร่วมกัน การฟื้นฟู รักษาระบบนิเวศ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการส่งเสริมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการความรู้และวางแผนแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน 2) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ให้การสนับสนุนด้านการเงิน การส่งเสริมด้านวิชาการ การอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี การติดตามประเมินผล และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของเกษตรกร ให้การสนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดในพื้นที่และช่องทางออนไลน์ ส่งเสริมการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม บูรณาการกับภาคีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และทรัพยากร ในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : เกษตรกร; สัมมาชีพ; ชุมชนนิเวศวิถี

Abstract

This qualitative research aimed to: 1) examine the problems and needs of farmers in Nikhom Phatthana Subdistrict, Mueang Lampang District, Lampang Province; 2) explore the application of Buddhist principles in promoting sustainable livelihoods towards becoming an ecological community; and 3) propose practical approaches for advancing farmers' livelihoods aligned with ecological community development. Data were collected using questionnaires, in-depth interviews, and focus group discussions. Key informants included monks, community leaders, local administrative officials, scholars, and farmers—totaling 50 participants. Data were analyzed through descriptive content analysis.

The findings revealed that:

1. The main problems faced by local farmers include vulnerability to natural disasters and pests, high production costs, fluctuating crop prices, and limited access to knowledge and

technology. Their key needs involve financial support, technology and knowledge development, market access, and group formation to enhance collective strength.

2. The application of Buddhist principles in promoting right livelihood is reflected in three core areas: 1) The Five Precepts encourage ethical and non-exploitative farming practices, fostering peaceful and self-reliant communities. 2) The Four Sublime States (Sangahavatthu) promote resource sharing, mutual assistance, and social harmony, contributing to unity and resilience within the community. 3) The Seven Conditions for Non-Divide (Aparihaniyadhamma) emphasize participatory resource management, co-created regulations, ecological restoration, and environmental sustainability.

3. Proposed strategies to promote right livelihood toward eco-community transformation include: 1) fostering knowledge exchange platforms, group formation, and active community participation in problem-solving and planning; 2) enhancing government support in terms of funding, academic resources, technology transfer, evaluation, and public communication; and 3) building livelihood networks by connecting local and online markets, strengthening group management skills, and integrating with relevant stakeholders to drive tangible community development.

Keywords: Farmers; Right Livelihood; Ecological Community

บทนำ

จังหวัดลำปางตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศหลากหลาย ทั้งพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำวังและพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อน Office of Agricultural Economics (2022) ทำให้มีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ลำปางมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเกษตรกรรมของภาคเหนือ โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง หอมแดง และกระเทียม อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลให้เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านราคาผลผลิต ความเสื่อมโทรมของดินและน้ำ การใช้สารเคมีเกษตรอย่างเข้มข้น (Lampang Provincial Agricultural Office, 2023) ตลอดจนการย้ายถิ่นของแรงงานในวัยทำงาน ซึ่งล้วนกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนในระยะยาว

ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่สะท้อนภาพรวมของปัญหาและศักยภาพของเกษตรกรรมในจังหวัดได้อย่างชัดเจน พื้นที่ดังกล่าวมีประชากรกว่าร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีทรัพยากรเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ แต่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน เช่น ผลผลิต

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

ตกต่ำ การขาดตลาดรองรับ การลดลงของการสืบทอดภูมิปัญญา และการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศจากการใช้สารเคมีและการถางป่าเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ดังนั้น ตำบลนิคมพัฒนาจึงเป็นพื้นที่ต้นแบบที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษา ในการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนบนฐาน “การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล” และ “การพึ่งตนเองอย่างมีคุณธรรม” อันเป็นหัวใจของชุมชนนิเวศวิถี (Ecological Community)

แนวคิด “ชุมชนนิเวศวิถี” เป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติให้สมดุล โดยให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ เคารพต่อระบบนิเวศ และใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เป็นแนวทางที่ผสมผสานทั้งศาสตร์ทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียง และวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นเอกภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นต่อไป World Commission on Environment and Development (1987) แนวคิดนี้จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านจากเกษตรดั้งเดิมสู่เกษตรเชิงพาณิชย์ และผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่ทำให้วิถีชุมชนเสื่อมถอย หลักชีวิตวิถีจึงทำเกษตรแบบธรรมชาติที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปพร้อมกัน Department of Agricultural Extension (2021) การสร้างชุมชนนิเวศวิถีจึงเป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และระหว่างคนกับคนในสังคม ผ่านระบบการจัดการที่ยั่งยืน แม้กระทั่งยังมีแนวคิด “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2018)

นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการเสริมสร้างสัมมาชีพของเกษตรกร เพื่อพัฒนาไปสู่ชุมชนนิเวศวิถีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการใช้หลักศีล 5 ในการสร้างจิตสำนึกแห่งความไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม, หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมความสามัคคี และการเกื้อกูลในชุมชน และ หลักอภิธานิยธรรม 7 เพื่อเสริมสร้างระบบการจัดการส่วนรวมอย่างมีส่วนร่วมและไม่เสื่อมถอย หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นรากฐานสำคัญในการออกแบบวิถีชีวิตของเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ การเลือกศึกษาพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา จึงมีนัยสำคัญในฐานะพื้นที่ตัวแทนของเกษตรกรรมภาคเหนือ ที่สะท้อนความจำเป็นในการปรับตัวสู่การพัฒนารูปแบบใหม่บนฐานคุณธรรม สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาชุมชน เพื่อค้นหาแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรที่เชื่อมโยงระหว่าง “ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ” “ความสงบสุขทางสังคม” และ “ความสมดุลทางนิเวศ” ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างต้นแบบ “ชุมชนนิเวศวิถีตามแนวพุทธธรรม” ที่ยั่งยืนและขยายผลได้ในระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี คือ สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านสังคมและชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านตลาด, หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ หลักศีล 5 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอปริหานิยธรรม 7 และแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) พื้นที่การวิจัย ได้แก่ พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านชัยมงคล หมู่ที่ 2 บ้านศรีไตรภูมิ หมู่ที่ 12 และบ้านเวียงทอง หมู่ที่ 13

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 50 รูป/คน ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย สอดถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางจำนวน 30 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กับพระสงฆ์ ผู้บริหาร/ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 20 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1) แบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม และสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านสังคมและชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านตลาด

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี จำแนกเป็น 3 หลักธรรม คือ หลักศีล 5 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอปริหานิยธรรม 7

3) สนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลผู้สนทนากลุ่มเฉพาะ และแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และด้านการสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี

2) กำหนดวัน เวลา ในการลงพื้นที่ และประสานงานกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน เกษตรกร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3) วางแผนกำหนดช่วงเวลาเก็บข้อมูลอย่างชัดเจน

4) เครื่องมือและวิธีเก็บข้อมูล ใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านการสังเกต ตั้งคำถาม จดบันทึก และวิเคราะห์

5) การประมวลผลข้อมูล นำผลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาแยกตามวัตถุประสงค์เพื่อดูว่า กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรอย่างไร

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results)

1) สรุปผลการศึกษาวิจัย ได้แก่ (1) สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีปัญหาและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตในชุมชน (2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกร ช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพบนพื้นฐานคุณธรรม ความพอเพียง และความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม และ (3) แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพสู่ชุมชนนิเวศวิถี มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนให้เป็น “ชุมชนนิเวศวิถี” โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักพุทธธรรม สร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับเกษตรกรและชุมชน

2) การนำเสนอผลการวิจัย ได้แก่ (1) ใช้การนำเสนอเชิงพรรณนา (Descriptive) ในเชิงคุณภาพ (2) บรรยายสภาพปัญหา ความต้องการ แนวทางการแก้ไข และการพัฒนาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และ (3) มุ่งเน้นการอธิบายเนื้อหาอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ และสะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสัมมาชีพและชุมชนนิเวศวิถี

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ คือ ผลผลิตตกต่ำ ตลาดรองรับ การจัดการผลผลิต, ด้านสังคมและชุมชน คือ การจัดการภูมิปัญญา ค่าใช้ครัวเรือน วัตถุนิยม, ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การถางป่า สารเคมี หนาดินเสื่อม และด้านตลาด คือ ตลาดมีน้อย การรวมกลุ่ม ผลผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 2) ความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ คือ ลดต้นทุน จัดตลาดรองรับ การจัดการผลผลิต, ด้านสังคมและชุมชน คือ ส่งเสริมภูมิปัญญา ลดภาระค่าใช้จ่าย ลดค่านิยมทางวัตถุ, ด้านสิ่งแวดล้อม คือ งดการถางป่า งดการใช้สารเคมี งดการเผา และด้านตลาด ได้แก่ พัฒนาการตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายการตลาด

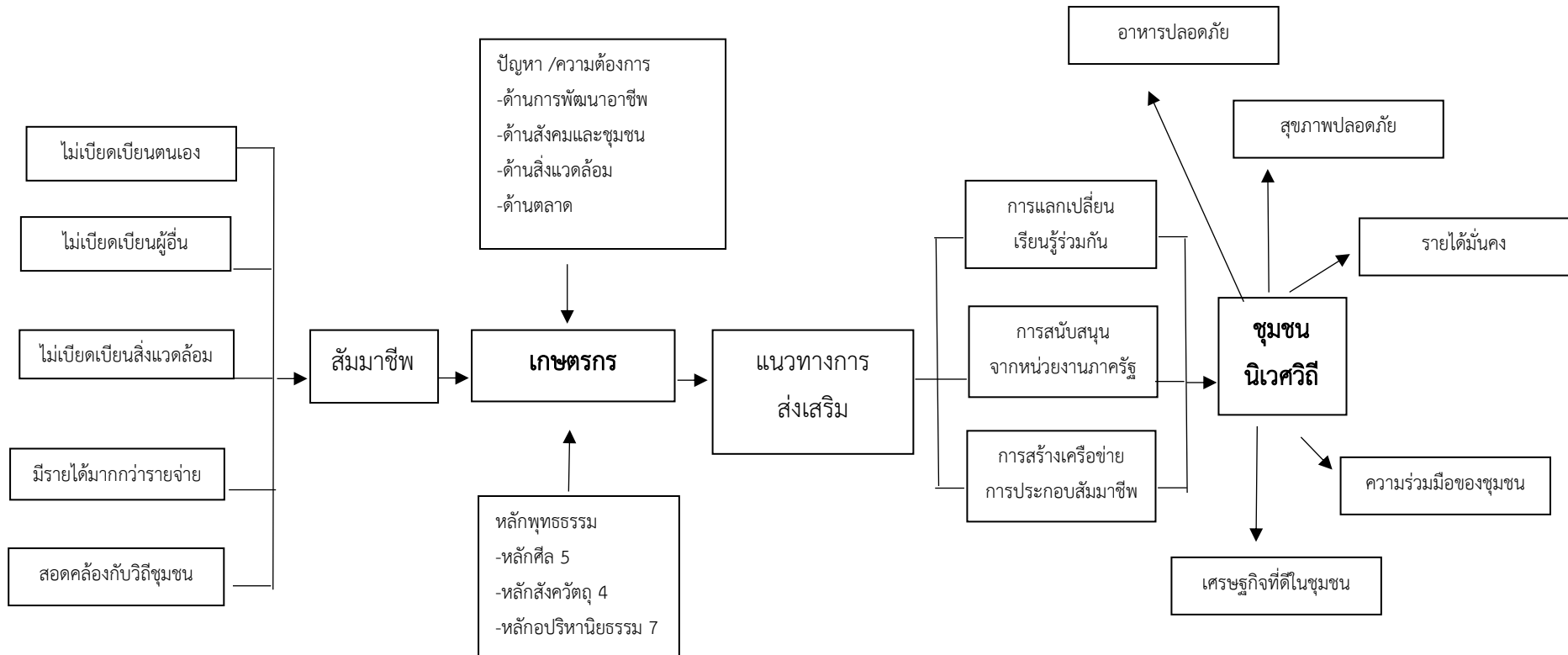
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักศีล 5 เป็นการปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นมนุษย์ที่ความสมบูรณ์ มีกายเป็นปกติ มีวาจาเป็นปกติ มีใจเป็นปกติ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข 2) หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์มนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชนอย่างมีความสงบ เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้สร้างสามัคคี โดยผ่านการให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการแบ่งปัน, การพูดด้วยน้ำใจ, การประพฤติประโยชน์ ตนและผู้อื่น และปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และ 3) หลักอภยปริยธรรม 7 เป็นหลักธรรมทำให้เกิดความเจริญ ไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและ ส่วนรวม เน้นให้คนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามัคคี และความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ วิธีการเรียนรู้ คือ วิธีการเรียนรู้การเป็นเกษตรกร และวิธีการเรียนรู้การทำธุรกิจเพื่อสังคม และ กระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการเรียนรู้ในการทำเกษตร กระบวนการเรียนรู้ในการทำธุรกิจ การเกษตร 2) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม, การพัฒนาทักษะและความรู้, การสร้างมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์, การลดการสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร และ การส่งเสริมการตลาดและการเข้าถึงตลาดใหม่ 3) ด้านการสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ คือ กรมป่าไม้ สำนักงานเกษตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปศุสัตว์ สำนักงานพัฒนาชุมชน และหน่วยงานภาคเอกชน คือ ธนาคาร/สถาบันการเงิน กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว องค์การการศึกษาภาคประชาสังคม

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาอาชีวะ และมัชฌิมาปฏิปทา ได้ถูกนำมาแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกร เช่น การวางแผนการผลิตตามความพอดี ลดการใช้สารเคมี และสร้างตลาดชุมชนในรูปแบบ “เกษตรกรพอเพียง” ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงหลักคิดทางธรรมกับการดำเนินชีวิตจริง

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถีในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ประกอบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งระดับปัจเจก ครอบครัว และสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำทั้งภาครัฐและเอกชน

การดำเนินงานดังกล่าวให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถประกอบสัมมาชีพอย่างเหมาะสม โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและสมดุล ควบคู่กับการพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของทรัพยากรในระยะยาว

นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังมุ่งส่งเสริมความมั่นคงทางรายได้และความปลอดภัยด้านสุขภาพของเกษตรกรและประชาชนในชุมชน ผ่านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ในภาพรวม การส่งเสริมสัมมาชีพบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถีจึงเป็นแนวทางที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างรอบด้านและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า โดยรวม คือ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตไม่แน่นอน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยี การจัดการผลผลิต และการตลาด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เกษตรกรในพื้นที่ยังประสบปัญหาในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากรการผลิตที่จำกัด เช่น ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ทำให้ผลผลิตไม่สม่ำเสมอ รวมถึงการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการจำหน่ายผลผลิต ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองราคา อีกทั้งการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องการความรู้ เทคโนโลยี และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับการผลิต ลดต้นทุน เพิ่มคุณภาพผลผลิต และสร้างความมั่นคงทางรายได้ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thiwkratok (2024) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาและความต้องการพัฒนาการประกอบอาชีพปลูกผักของเกษตรกร ตำบลบึงบอน อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า ปัญหาการประกอบอาชีพ 1) ด้านการผลิต ได้แก่ หนี้ดินถูกทำลาย ปัญหาแมลงศัตรูพืช โรคพืช วัชพืช การการดื้อยาของแมลงและโรคพืช สารเคมีและปุ๋ยเคมีราคาแพง

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

ปัญหาการขอรับรองมาตรฐาน คุณภาพผลผลิตเสียหายจากโรคและแมลง 2) ด้านความรู้และเทคโนโลยี ได้แก่ การไม่ได้รับข่าวสารและการเผยแพร่ความรู้จากเจ้าหน้าที่ ขาดความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช 3) ด้านระบบตลาด ได้แก่ การขายส่งพ่อค้าคนกลาง ไม่สามารถต่อรองราคาได้ การกำหนดราคาขายได้รับราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ผู้บริโภคต้องการผักที่มีความสวยงาม 4) ด้านสังคมและการรวมกลุ่ม ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพปลูกผักต่ำกว่าการประกอบอาชีพอื่น มีการรวมกลุ่มแต่ไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้จริง ส่วนความต้องการพัฒนาการประกอบอาชีพปลูกผัก พบว่า 1) ด้านการผลิต ต้องการปรับปรุงดิน ต้องการพัฒนาการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ต้องการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง ต้องการให้มีการควบคุมราคาและคุณภาพปุ๋ย ต้องการแก้ปัญหาแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยจัดหาทุน และต้องการแก้ปัญหาผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับต่ำ 2) ด้านความรู้และเทคโนโลยี ต้องการให้มีการส่งข่าวสารความรู้ทางการเกษตรและต้องการความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช 3) ด้านระบบตลาดต้องการให้พัฒนาช่องทางตลาดให้มากขึ้น 4) ด้านสังคมและการรวมกลุ่ม ต้องการให้มีการพัฒนาการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองราคาขายผลผลิต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพ

ของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า

1. หลักศีล 5 เป็นปัจจัยที่สำคัญคือการมุ่งเน้นการสร้างจิตใต้สำนึกที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม การเป็นกัลยาณมิตรที่เกื้อกูลต่อกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า หลักศีล 5 เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และสังคม เพราะศีลเป็นข้อกำหนดทางพฤติกรรมที่ช่วยกำกับให้มนุษย์มีความยับยั้งชั่งใจ รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี และคำนึงถึงผลกระทบที่ตนเองก่อให้เกิดต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phrachansorn Kusonchitto Riewklang, and group, 2024) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนโศกาสัมคคี อำเภอลำปาง จังหวัดกระบี่ พบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชุมชนโศกาสัมคคี ได้แก่ บุคคล ครอบครัว และสังคม 2) หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง และ เว้นจากน้ำเมา 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยังประโยชน์สุขต่อตนเอง คือ ความขยันหมั่นเพียร การเก็บออมรักษาทรัพย์สิน การเลือกคบมิตรที่ดี และการดำเนินชีวิตโดยชอบ

2. หลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เกิดปัญหาในชุมชน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งจักทำให้เกิดความสุขความเจริญในชีวิตและสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การให้ ย่อมทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ลดความเห็นแก่ตัว การพูดจาไพเราะ ทำให้คนฟังสบายใจ ไม่เกิดการขัดแย้ง การประพฤติประโยชน์ เกื้อกูลช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นประโยชน์จริงๆ และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือว่าตนสูงกว่าหรือต่ำกว่าใคร ทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดความรักใคร่ เคารพนับถือ ไว้วางใจ และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ส่งผลให้สังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีและมีความสุขความเจริญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Sophon Sophono (Thongsom), and group (2020) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตนภูมิ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน วัดใหม่ทุ่งคา แก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้หลักทาน คือ การให้ การเสียสละ แก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยใช้หลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน แก้ปัญหาการขาดความเสียสละโดยใช้หลักอัตถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น แก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้หลักสมานัตตตา คือ การวางตนพอดี

3. หลักอปทานิยธรรม 7 เป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุข ความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า อปทานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อป้องกันความเสื่อมของหมู่คณะ หากนำไปปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดความเจริญ ความสงบสุข และความสามัคคี โดยแก่นแท้คือการให้ความสำคัญกับส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน เคารพกติกา และเคารพซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khawanchalat (2021) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปทานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประตัญญู อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า อปทานิยธรรมเป็นหลักธรรมทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและส่วนรวม เน้นให้คนในองค์กรมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และ สร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมสมาชิกของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า

1. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อร่วมสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้ และมุมมองที่หลากหลายของสมาชิกในกลุ่ม แต่ละคนต่างมีพื้นฐาน ความถนัด และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เมื่อนำมารวมแบ่งปันกัน จะช่วยให้ทุกคนได้มุมมองใหม่ ๆ ที่กว้างขึ้น เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) ซึ่งไม่ใช่เพียงการรับฟังฝ่ายเดียว แต่เป็นการสื่อสารสองทางหรือหลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wichaidit (2019) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เพื่อเพิ่มรายได้ที่ยั่งยืน ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนได้ดำเนินงานโดยมีกลุ่มแม่บ้าน ได้รวมตัวกันแบบมีส่วนร่วม 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชนโดยใช้ ได้แก่ เงินทุนที่ไม่คิดดอกเบี้ย วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและทันสมัย การจัดจำหน่าย และ 3) แนวทางที่ส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน มีดังนี้ ด้านการจัดตั้งวิสาหกิจของชุมชน ทำทะเบียนสมาชิกเพื่อสร้างรายได้ร่วมกัน มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

2. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อบูรณาการทั้งในเชิงประเด็นเชิงภารกิจ และเชิงพื้นที่ มีการเชื่อมโยงการทำงานทุกระดับให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ บูรณาการกันอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องประสานกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การพัฒนาประเทศเป็นภารกิจที่ซับซ้อน มีหลายมิติ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

ที่เชื่อมโยงกัน การทำงานของภาครัฐเพียงหน่วยงานเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและบูรณาการจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongyat, and grop (2022) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบบทบาทภาครัฐและภาคเอกชน ในการส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร กรณีศึกษาการค้าผลไม้ในภาคใต้ตอนบน ประเทศไทย ที่พบว่า รูปแบบบทบาทภาครัฐและ ภาคเอกชนในการส่งเสริมการค้าสินค้าการเกษตร กรณีศึกษาการค้าผลไม้ในภาคใต้ตอนบน ประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ท้องถิ่น ปัจจัยการอำนวยความสะดวกทางการค้า ปัจจัยการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ปัจจัยการผลักดันการส่งออก ปัจจัยการสร้างเครือข่ายทางการค้า ปัจจัยระบบโลจิสติกส์ทั่วไป และโลจิสติกส์การตลาด ปัจจัยด้านระบบการ บริหารจัดการที่ดี (ธรรมาภิบาลและบริษัทภิบาล) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำทุกระดับที่มีวิสัยทัศน์และปัจจัยความร่วมมือกันระหว่าง ภาครัฐและภาคเอกชน

3. ด้านการสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร เน้นการทำเกษตรวิถีพุทธ จะเป็น แนวปฏิบัติที่ช่วยให้เกษตรกรและประชาชนจังหวัดลำปาง ใช้ภูมิปัญญาในการประกอบสัมมาชีพ และการช่วยเหลือกันของภาคีเครือข่ายต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การสร้างเครือข่าย การประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะการนำหลักเกษตรวิถีพุทธมาใช้ ซึ่งเน้นความพอเพียง ความเอื้อเฟื้อ และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลกับธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Yotnarin, and Suthisan, 2018) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพในพื้นที่ จังหวัดน่าน พบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรจังหวัดน่านเพื่อให้ อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่านานโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการชุมชน การสร้าง จิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชน มีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่ายเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้าน พุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกันเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตร

สรุป

1. สรุปผลการวิจัย: โอกาสในการพัฒนา (Opportunity-based)

งานวิจัยเรื่อง *แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง* พบว่า สามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาการเกษตรและชุมชน ได้จาก 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. โอกาสจากการเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

1.1. โอกาสด้านอาชีพ: เกษตรกรประสบปัญหาผลผลิตตกต่ำ การพัฒนาอาชีพเชิงสร้างสรรค์ เช่น การลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สามารถสร้างคุณค่าใหม่ให้เกิดรายได้และความมั่นคง

1.2. โอกาสด้านสังคมและชุมชน: การจัดการภูมิปัญญาและส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน สามารถนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งและสามัคคี

1.3. โอกาสด้านสิ่งแวดล้อม: การรณรงค์ป่าและส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถสร้างมูลค่าเชิงนิเวศ และส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

1.4. โอกาสด้านตลาด: การพัฒนาการตลาดและหาช่องทางใหม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตร

2. โอกาสจากการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

2.1. หลักศีล 5: ช่วยสร้างความสมานฉันท์ ลดความขัดแย้งในชุมชน และเป็นแนวทางสร้างวินัยในอาชีพ

2.2. หลักสังคหวัตถุ 4: ส่งเสริมการเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประพฤติประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ

2.3. หลักอภยปริยธรรม 7: ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพซึ่งกันและกัน และความสามัคคีในการจัดการทรัพยากรและอาชีพ

2.4. โอกาสเชิงกลยุทธ์: การประยุกต์หลักพุทธธรรมไม่ได้เป็นเพียงการอธิบายแนวคิด แต่สามารถนำไปสร้าง แนวทางปฏิบัติ (Implementation) เช่น การสร้างกฎเกณฑ์ชุมชน การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแบ่งปันทรัพยากร และการวางระบบสนับสนุนภายในชุมชน

3. โอกาสจากแนวทางส่งเสริมสัมมาชีพเชิงปฏิบัติ

3.1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน: สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่สามารถต่อยอดเป็นนวัตกรรมการเกษตรในชุมชน

3.2. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ: การส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม, การพัฒนาทักษะและความรู้, การสร้างมาตรฐานและคุณภาพผลิตภัณฑ์, การลดการสูญเสียผลผลิต, และการเข้าถึงตลาดใหม่เป็นโอกาสในการสร้าง คุณค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรและชุมชน

3.3. การสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพ: การเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐและเอกชนเป็นโอกาสในการสร้างระบบสนับสนุนและตลาดที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอเชิง Opportunity-Based

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสร้างคุณค่าใหม่ของเกษตรกรและชุมชนนิเวศวิถี เกิดจากการผสมผสานระหว่าง:

1. การเข้าใจปัญหาและความต้องการของเกษตรกรอย่างลึกซึ้ง

2. การประยุกต์หลักคิดพุทธธรรมสู่แนวปฏิบัติในชีวิตจริง

3. การออกแบบกระบวนการส่งเสริมสัมมาชีพที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ การสนับสนุน และเครือข่าย

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2569)

การพัฒนาโอกาสเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการสร้างระบบและกระบวนการที่สามารถ implement ได้จริง เพื่อให้เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพ สร้างความยั่งยืนในชุมชน และสร้างคุณค่าใหม่ในทุกมิติของชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เกษตรกรในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง ประสบปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ (ผลผลิตตกต่ำ) สังคมและชุมชน (การจัดการภูมิปัญญา) สิ่งแวดล้อม (การถางป่า) และตลาด (มีตลาดน้อย) รวมถึงมีความต้องการในการลดต้นทุน ส่งเสริมภูมิปัญญา ถางป่า และพัฒนาการตลาด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการเกษตร โดยการจัดอบรมพัฒนาอาชีพและนวัตกรรม การผลิต รวมทั้งรวบรวมและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตร
2. สร้างเครือข่ายเกษตรกรและเสริมความเข้มแข็งชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อการตลาด ขยายสินค้าเกษตรทั้งออฟไลน์และออนไลน์
3. ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและงดการถางป่า พัฒนาเกษตรเชิงอนุรักษ์และรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน และจัดทำแผนพัฒนาสัมมาชีพ ชุมชนและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และอปปริหานิยธรรม 7 สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างความสามัคคี และความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชนได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ศีล 5 ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สนับสนุนการใช้ สังคหวัตถุ 4 สร้างความสามัคคีในชุมชน และปลูกฝังอปปริหานิยธรรม 7 เพื่อเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน
2. จัดกิจกรรมอบรมหรือเวิร์กช็อปด้านพุทธธรรมสำหรับชุมชน และประยุกต์หลักพุทธธรรม ในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเชิงคุณธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพสู่ชุมชนนิเวศวิถี ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายเกษตรกรร่วมกับ หน่วยงานรัฐและเอกชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุน งบประมาณและทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาสัมมาชีพ
2. จัดตั้งเครือข่ายเกษตรกรร่วมกับภาครัฐและเอกชน และพัฒนากิจกรรมร่วมมือระหว่างชุมชนและ หน่วยงานสนับสนุน
3. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแนวทางอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ศึกษาผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและรายได้ของเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ

2.2. วิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรที่เหมาะสมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3. ศึกษาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ภาครัฐ และเอกชนเพื่อพัฒนาตลาดและสร้างแบรนด์ชุมชน

References

Department of Agricultural Extension. (2021). *Guidelines for promoting organic agriculture*.

Bangkok: Department of Agricultural Extension.

Khawanchalat, K. (2021). Application of the principle of imperishableness to the management of the Prathat Bu Subdistrict Administrative Organization, Prasat District, Surin Province.

Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal, 12(1) ,131-134.

Lampang Provincial Agricultural Office. (2023). *Development of agricultural careers in Nikhom*

Phatthana Subdistrict, Mueang Lampang District, Lampang Province. Lampang:

Lampang Provincial Agricultural Office.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2018). *The concept of good governance and community development*. Nakhon Pathom: University Printing House.

Office of Agricultural Economics. (2022). *Report on the Thai agricultural economic situation*.

Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Phrachansorn Kusonchitto (Riewklang)., & group. (2024). Application of the Five Precepts in developing the quality of live of the Phokha Samakkhi community, Meuang District, Krabi Province. *Academic Journal of MCU Buriram*, 9(3), 303-304.

Phra Sophon Sophono (Thongsom)., & group. (2020). Application of the Four Social Objects to Strengthen the Community of Wat Mai Thung Kha, Rattaphum District, Songkhla Province. *Mahachulalongkornrajavidyalaya University Journal*, 7(3), 15-16.

Thiwkratok, C. (2024). *Problems and needs for development of vegetable farming occupations of famers in Bueng Bon Subdistrict, Nong Suea District, Pathum Thani Province*.

Retrieved July 31, 2024, from

[https://kb.file:///C:/USER3/Downloads/boonsri1 +Journl + manger,+49.pdf](https://kb.file:///C:/USER3/Downloads/boonsri1+Journl+manger,+49.pdf).

- Thongyat, P., & group. (2022). The role of the public and private sectors in promoting Agricultural trade: a case study of fruit trade in the upper southern region of Thailand. *Journal of Modern Learning Development*, 7(2), 201-202.
- Wichaidit, K. (2019). *Career development guidelines for people in Bang Sarakao Subdistrict, Laem Sing District, Chanthaburi Province, to increase sustainable income*. (Research report). Bangkok: Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
- Yotnarin, P., & Suthisan, M. (2018). *Establishing a network of Buddhist agricultural villages for forest management and livelihood development in Nan Province*. (Research report). Atutthaya: Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.